МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 5

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПОЛІТОЛОГІЇ

Київ 2003

УДК 321.01+321.7+328.1
ББК 65.9(4УКР)29-2я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Гайченко В. А., д-р біол. наук, проф. — заступник головного редактора
Корінний М. М., канд. іст. наук, доц. — відповідальний редактор
Марусєва О. А. — відповідальний секретар

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., *Федоренко В. Г.*, д-р екон. наук, проф., *Титова Н. А.*, д-р екон. наук, проф., *Куценко В. І.*, д-р екон. наук, проф., *Осокіна В. В.*, канд. екон. наук, проф., *Онищенко В. П.*, д-р екон. наук, проф.

Психологічні науки

Максименко С. Д., д-р психол. наук, проф., акад. АПН, *Балл Г. А.*, д-р психол. наук, проф., *Ложкін Г. В.*, д-р психол. наук, проф., *Коломінський Н. Л.*, д-р психол. наук, проф., *Чуприков А. П.*, д-р мед. наук, проф., *Бурлачук Л. Ф.*, д-р психол. наук, проф., чл.-кор. АПН

Соціологічні науки

Судаков В. І., д-р соціол. наук, проф., *Ручка А. О.*, д-р філос. наук, проф., *Шкляр Л. Є.*, д-р політ. наук, проф., *Пилипенко В. Є.*, д-р соціол. наук, проф., *Танченко В. В.*, д-р філос. наук, проф.

Політичні науки

Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., *Бебик В. М.*, д-р політ. наук, проф., *Горбатенко В. П.*, д-р політ. наук, проф., *Храмов В. О.*, д-р політ. наук, проф., *Шуба О. В.*, д-р політ. наук, проф.

Юридичні науки

Мироненко Н. М., д-р юрид. наук, проф., *Марчук В. М.*, д-р юрид. наук, проф., *Скрипнюк О. В.*, д-р юрид. наук, проф., *Калюжний Р. А.*, д-р юрид. наук, проф., *Бабкін В. Д.*, д-р юрид. наук, проф.

Менеджмент

Федулова Л. І., д-р екон. наук, проф., *Гаєвський Б. А.*, д-р філос. наук, проф., *Дахно І. І.*, д-р екон. наук, проф., *Дмитренко Г. А.*, д-р екон. наук, проф., *Воротіна Л. І.*, д-р екон. наук, проф.

Рекомендовано Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 4 від 05.06.02)

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2001. — ISBN 966-608-120-2

Вип. 5: Актуальні питання політології. — 2003. — 168 с. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 966-608-253-5

У збірнику розглядаються актуальні питання, що стосуються сучасного становища України у світовому просторі, визначаються пріоритети у виборі стратегії її внутрішньої та зовнішньої політики.

Для науковців, викладачів, державних службовців, усіх, хто цікавиться питаннями політології.

Збірник "Наукові праці МАУП" зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, у якому висвітлюються результати новітніх наукових досліджень в галузях економіки, менеджменту, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+66.0я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 966-608-253-5

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2003

ЗМІСТ

Г. Ф. Хоружий
Проблеми ідентичності на зламі тисячоліть 5

А. І. Кудряченко
Верховна Рада України на шляху утвердження парламентаризму 9

С. В. Сьомін
Церква у політичному житті українського суспільства 21

Д. І. Ткач
Державні Збори Угорської Республіки (досвід постсоціалістичного парламентаризму) 34

О. В. Шуба
Діалог — шлях до єдності українського православ'я 46

Т. Блистів
Вдосконалення владних відносин у процесі становлення громадянського суспільства в Україні . 53

О. О. Чемшит
Участь у політичному житті за демократичних умов: постановка проблеми 57

Т. К. Пояркова
Регіональний вимір як якісний зріз демократичної трансформації 63

Н. А. Сергиенко, М. Н. Твердохлеб
Какая демократия нам нужна? 70

О. В. Северенчук
Проблема влади в контексті генези людського розвитку: політологічний аспект 76

О. І. Салтовський
Юліан Бачинський: марксистське обгрунтування державно-політичної самостійності України 79

В. О. Храмов
Європейський Союз перед викликами часу: оновлення моделі прийняття рішень 86

А. І. Кудряченко, Н. І. Білогруд
Економічне зростання Європейського Союзу в епоху глобалізації 92

І. А. Хижняк
Теоретичні проблеми громадянського суспільства у країнах Заходу періоду постіндустріальних трансформацій 102

В. П. Андрущенко
Освіта України у світлі суспільних проблем і суперечностей 111

О. Л. Лукаш
Правові засади вдосконалення виборів до Верховної Ради України і практичні реалії 2002 року 118

О. В. Рублюк
Стратегія політичного вирішення державно-церковних відносин в Україні 127

В. И. Судаков
Противоречия становления демократического порядка в постсоветских государствах как фактор формирования новой парадигмы политического управления 130

Д. І. Акімов
Громадянське суспільство і громадянська активність як чинники демократичного розвитку України (теоретико-методологічний і технологічний аспекти дослідження) 135

В. А. Шило, А. Т. Дамиров, А. К. Волынский
Проблемы научно-технической политики в переходном обществе 141

Т. В. Бурак
Деякі аспекти державної виконавчої влади в системі розподілу влад: історія і сучасність 147

Ю. В. Ясенчук

Парламент і уряд України: кроки до співпраці 151

І. І. Климкова

Дієвість виборчої системи: фактори впливу (у контексті діючих виборчих систем України і Білорусі) 154

Ю. А. Лесько

Политическое сознание: пути модернизации 158

С. М. Грицай

Інтелігенція в сучасній політичній системі (за матеріалами Сумської області) 162

УДК 328.1(439)

Д. І. ТКАЧ, канд. іст. наук
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)

ДЕРЖАВНІ ЗБОРИ УГОРСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ (ДОСВІД ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ)

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 5, с. 34–45

Процес становлення угорської державності протягом усієї історії існування цієї європейської країни йшов досить складно, драматично, а на деяких етапах навіть трагічно. Але попри всі випробування долі Угорщина і за Відня, і за Москви, і за роялістів, і за комуністів спромоглася зберегти непереборне прагнення нації до самовизначення та незалежності.

Не винятковим у цьому процесі був і новітній період розвитку Угорщини, коли її ощасливила своїми обіймами Радянська імперія. Бунтівна Угорщина завжди викликала підозру партійної номенклатури і спецорганів старшого брата, який час від часу з допомогою залізного кийка або перекриття нафто-газової труби тимчасово поновлював статус-кво. Але, незважаючи на чергові запевнення про відданість комуністичним ідеалам, серед частини правлячої еліти УСРП й більшості рядових членів партії зміцнювалася впевненість у необхідності революційних змін у політичному та економічному житті держави.

Знищення у листопаді 1989 р. Берлінського муру, об'єднання Німеччини (жовтень 1990 р.), розпад Радянського Союзу (грудень 1991 р.) та разючі зміни, що відбулися в інших частинах Центральної та Східної Європи, знаменували завершення протистояння двох світових систем і створили умови для відмови від нав'язаного зовні соціалістичного шляху розвитку. Угорщина була першою серед країн соціалістичного табору, яка задекларувала, а потім і розпочала здійснювати практичні кроки у напрямі розбудови демократичного, ринковозорієнтованого суспільства, тим самим створивши передумови інтеграції в європейський та євроатлантичний простір.

1989 рік був доленосним для становлення нової Угорщини. Ще до лютневого пленуму ЦК УСРП (1989 р.), який визнав багатопартійну систему, намітився процес скорочення чисельності УСРП і створення нових антитоталітарних партій (народних рухів і фронтів). Найчисельнішими з них були Угорський демократичний форум (УДФ), Партія дрібних сільських господарів (ПДСГ), Союз вільних демократів (СВД) [2].

Як і в інших країнах Східної Європи, в Угорщині широке розповсюдження отримала практика "круглих столів", у яких брали участь представники УСРП та опозиційних партій [3]. За підсумками переговорів, які відбулися у червні–вересні 1989 року, було досягнуто згоди з низки ключових питань, що знайшло своє відображення у рішеннях Державних Зборів. Наслідком політичного компромісу стало прийняття 23 жовтня 1989 року корінних змін у Конституції країни, перетворення Угорської Народної Республіки в Угорську Республіку.

Таким чином, була підведена риска під процесом переоцінки історичного минулого, відбулося звільнення від впливу тоталітарних догм. Під тиском опозиції були законодавчо закріплені нові умови для політичної системи – затверджений пост президента, обговорено положення щодо виборів у Державні Збори, про порядок діяльності партій та ін.

Із внесенням змін до Конституції у жовтні 1989 року Угорщина стала парламентською республікою. У статті 19 Конституції Державні Збори визначені як верховний та представницький орган народу Угорської Республіки, який, здійснюючи свої права, що випливають із народного суверенітету, гарантує конституційний порядок у суспільстві та визначає структуру, напрями та умови управління.

© Д. І. Ткач, 2003

Парламент є найвищим елементом державного апарату, що не підпорядковується ніякому іншому державному органу. Його виключне становище полягає в тому, що він є єдиним законодавчим органом країни [1, ст. 311]. Згідно з вимогами щодо розподілу функцій органів державної влади в Конституції та відповідних законах визначено вид, основні призначення та коло діяльності парламенту. При цьому парламент має основну, з погляду управління державним життям, правомочність.

Здійснюючи свої владні функції, Державні Збори приймають Конституцію, закони, рішення щодо програми уряду, про проголошення війни та укладення миру, про розгортання Збройних Сил за межами або всередині країни, щодо назв територій та розташування округів, надання містам привілеїв округів та формування районів столиці країни, визначають план соціально-економічного розвитку країни, баланс державних фінансів, затверджують державний бюджет, забезпечують та контролюють його виконання, укладають міжнародні договори, у разі виникнення стану війни чи загрози збройного нападу з боку іноземних держав оголошують кризовий стан і створюють Раду оборони, обирають Президента Республіки, Прем'єр-міністра, членів Конституційного Суду, Голову Верховного Суду та Генерального прокурора, за рекомендацією Уряду, поданою після отримання рішення Конституційного Суду, розпускають місцеві представницькі органи, діяльність яких суперечить Конституції, мають виключне право оголошувати амністію. Державні Збори можуть призначати всенародний референдум.

До компетенції парламенту належать питання визначення власної організаційної структури та діяльності. Відповідно до цього парламент обирає голову, трьох його заступників і секретарів, створює комісії зі своїх депутатів, може формувати спеціальні комісії, визначає правила діяльності та порядок дискусій, вирішує питання про несумісність депутатів та позбавлення права на недоторканість, може саморозпуститися до закінчення терміну повноважень або за надзвичайних умов продовжити на певний термін свої повноваження [1, ст. 311–312].

Щороку відбуваються дві регулярні сесії Державних Зборів: з 1 лютого до 15 червня і з 1 вересня до 15 грудня. Перше засідання Державних Зборів скликає Президент Республіки через місяць після виборів, в іншому разі сесію скликає Голова парламенту. Засідання Державних Зборів є відкритими, за необхідності проведення закритого засідання існує особлива процедура.

До складу Державних Зборів входять 386 депутатів, мандат яких дійсний чотири роки. Депутатів обирають шляхом прямого таємного голосування виборці, які мають загальне і рівне право голосу. 176 депутатів обираються за одномандатними округами, 176 — за партійними списками. У разі виборів за одномандатними округами такі вважаються дійсними, якщо в них взяли участь понад 50 % виборців та за кандидата проголосували більше половини цих виборців. Якщо у першому колі виборів результатів досягти не вдалося , то у другому колі кількість виборців, що беруть участь у голосуванні, повинна бути понад 15 %. У цьому разі перемогу отримає той кандидат, який набере більшу кількість голосів, але не менше 25 %. Для того щоб перемогти у виборчих перегонах за партійним списком, потрібно подолати 5 %-й бар'єр [5, ст. 67].

Члени Державних Зборів здійснюють свої повноваження на постійній основі. Вони не можуть мати іншого представницького мандата. Президент Республіки, члени Конституційного Суду, Уповноважений Державних Зборів з прав людини, Голова Державного аудиторського управління, заступник Голови та аудитори, судді, прокурори, працівники органів державної адміністрації, за винятком членів уряду і держсекретарів, службовці Збройних Сил, поліції та інших органів правопорядку не можуть бути членами Державних Зборів.

Перед вступом на посаду депутати складають перед Державними Зборами присягу. Присягу зачитує найстаріший за віком депутат перед відкриттям установчої сесії, депутати голосно повторюють текст присяги, після чого кожний член парламенту підписується під її текстом. Депутат, який відмовляється скласти присягу, автоматично втрачає депутатський мандат. Після прийняття присяги член парламенту отримує повноваження на здійснення своїх представницьких функцій.

Надзвичайно важливу роль в угорському парламенті відіграють партійні фракції, діяльність яких визначається постановою Державних Зборів про Регламент за № 46 від 30 вересня 1994 року. У Державних зборах фракції є головним органом, що відповідає за прийняття рішень у процесі розробки та здійснення парламентом політичних завдань. З цією метою фракції створюють парламентську більшість, рішення якої після затвердження на пленарних засіданнях стають юридично обов'язковими.

Фракції, які представляють у парламенті відповідні партії, мають виключні права у вирішенні питань державної політики через прийняття законів. Оскільки Державні Збори обирають на своєму засіданні Президента Угорщини, затверджують кандидатури Прем'єр-міністра, інших важливих посадових осіб, фракції мають істотний вплив на управління державою, зокрема на кадрову політику.

Депутат парламенту може бути членом тільки однієї фракції, він може у будь-який час вийти із фракції та протягом шести місяців приєднатися до будь-якої із фракцій. Фракція припиняє своє існування або за власним бажанням, або коли кількість її членів налічує менше 15 осіб. Фракції можуть бути створені не лише на початку роботи Державних Зборів нового скликання, а й протягом періоду дії парламенту [5, ст. 294].

Склад фракцій у трьох парламентах Угорської Республіки, розпочинаючи із 1990 р., подано в табл. 1.

Таблиця 1

Партія	1990 р.		1994 р.		1998 р.	
	Кількість депутатів	% загал. кількості	Кількість депутатів	% загал. кількості	Кількість депутатів	% загал. кількості
НПДГ	44	11,39	26	6,74	48	22.44
ПУСЖ					14	3,63
СВД	94	24,35	70	18,13	24	6,22
СМД-УГП	22	5,7	20	5,18	113	29,27
УДФ	165	42,74	38	9,84	17	4,4
УСП	33	8,54	209	54,15	134	38,34
ХДНР	21	5,44	26	6,74		
Незалежна	7	1,81	1	0,26	1	0,26
Разом	386	100	386	100	386	100

Джерело: Magyarorszag evtizedkonyve. A rendszervaltas (1988–1998). — Budapest: DKMKA, 1998.

Як зазначалося вище, угорське законодавство дозволяє депутатові бути членом тільки однієї фракції та у будь-який момент її покинути і вступити до нової. Табл. 2 відбиває процес міжфракційних змін у Державних Зборах двох скликань.

Таблиця 2

Перше скликання					Друге скликання				
1990 р.	1991 р.	1992 р.	1993 р.	1994 р.	1994 р.	1995 р.	1996 р.	1997 р.	1998 р.
4	10	8	26	2	0	3	22	27	2
Разом 50 осіб, 56 переходів					Разом 54 особи, 68 переходів				

Джерело: Magyarorszag evtizedkonyve. A rendszervaltas (1988–1998). — Budapest: DKMKA, 1998.

Як видно з табл. 2, у чотирирічний період роботи 13–14 % депутатів парламенту залишали свої фракції та переходили до інших. Такий досить високий відсоток свідчить про вади пропорційної системи виборів. Найбільший міжфракційний рух припадає на 1993, 1996 та 1997 роки. Пояснюється це тим, що у 1993 році один із лідерів УДФ Іштван Чурка був виключений із форуму за правонаціоналістські погляди і разом із ним покинули партію та фракцію ще 13 його прихильників. У 1996 році знову ж таки постраждав УДФ, із фракції якого вийшли 15 депутатів і створили Угорську демократичну народну партію. У 1997 році через внутрішньопартійні чвари розпалася фракція Християнсько-демократичної народної партії, внаслідок чого 22 депутати обрали собі різні партійні фракції парламенту [4, ст. 337].

У діючих зараз Державних Зборах, обраних 1998 року, створено такі фракції:

- Союзу молодих демократів – Угорської громадянської партії (керівник Йожеф Сайєр);
- Угорської соціалістичної партії (Ласло Ковач);
- Незалежної партії дрібних господарів (Банк Аттіла) (з 8 липня 1998 року після затвердження Йожефа Тордяна на посаді міністра);
- Союзу вільних демократів (Габор Кунце);
- Угорського демократичного форуму (Іштван Балшаї);
- Партії угорської справедливості та життя (Іштван Чурка).

Державні Збори на установчому засіданні формують керівні та робочі органи. Насамперед обирають голову та його заступників. Голова Державних Зборів виконує такі функції: представляє парламент в інших державних органах та громадських організаціях, а також у міжнародних відносинах, відкриває та веде засідання, контролює виконання Регламенту, може брати участь з правом дорадчого голосу у засіданні будь-якої комісії, призначає розпочинаючи із генерального секретаря парламенту відповідальних співробітників секретаріату, видає відповідні розпорядження, що стосуються забезпечення роботи Державних Зборів, також є головним розпорядником коштів, що призначаються для утримання парламенту. Одного заступника Голови Державних Зборів обирають з найбільшої парламентської фракції, а двох інших – з опозиційних фракцій парламенту.

18 червня 1998 року відбулося установче засідання Державних Зборів Угорщини, на якому шляхом таємного голосування було обране керівництво угорського вищого законодавчого органу на період 1998–2002 років. Головою Державних Зборів став Адер Янош (СМД-УГП), а його заступниками Каталін Сілі (УСП), Геза Дімоті (НПДГ), Ференц Веклер (СВД).

У Державних Зборах Угорщини створено Парламентську комісію (Orsaggyules 41.1990 (V.18) OGY hatarozata) з метою забезпечення неперервної роботи парламенту, формування порядку денного, підготовки переговорів щодо законопроектів або пропозицій на рівні постійних комісій, попереднього узгодження найважливіших кадрових питань. До складу цієї комісії входять Голова Державних Зборів, його заступники, керівники парламентських фракцій та уповноважений від незалежних депутатів. При цьому заступники Голови Державних Зборів не мають права голосувати під час прийняття рішень, а Голова має таке право лише у випадку коли голоси розділилися порівно [5, ст. 250].

Особливу роль в угорському парламенті відіграють комітети. На них покладається завдання творення законів у певній галузі суспільного життя, контролю за діяльністю виконавчої влади. Члени комітетів через засоби масової інформації спілкуються з виборцями, інформуючи громадськість про діяльність парламенту та уряду у тій чи іншій сфері. Державні Збори визначають та затверджують кількість комітетів, чисельний склад кожного комітету, процедуру, яка б забезпечувала представництво фракцій в усіх комітетах.

У законодавчому плані робота комітетів забезпечується Конституцією [ст. 21(2),(3)] та законами: "Про правовий статус депутатів від 1990 р. LV [ст. 3(4),(5), ст. 7(2), ст. 8 (2)/]; "Про винагороду, компенсацію витрат та преференції депутатів Державних Зборів" від 1990 р. LVI [ст. 2(1), (2)]; "Про Конституційний Суд" від 1989 р. XXXII [ст. 1(7), (21)]; "Про Державну рахункову палату" від 1989 р. XXXVIII [ст. 7(2), ст. 13р.f.]; "Про законодавство" від 1989 р. XI [ст. 37(2), ст. 38(1),(2)]. Крім цього, є ще постанови парламенту, що стосуються діяльності комітетів, серед яких найголовнішим документом є Регламент, прийнятий 30 вересня 1994 року за № 46.

Згідно з переліченими нормативно-правовими документами комітети виконують такі функції:
- постійно здійснюють законотворчу та контрольну роботу і забезпечують конституційний порядок у суспільстві;
- сприяють проведенню плідних слухань у парламенті;
- з власної ініціативи розглядають питання, які вважають принципово важливими у державному та суспільному житті, у сферах, що належать до компетенції цього комітету;
- у межах своєї компетенції готують слухання законопроектів, виносять їх на обговорення парламенту ;
- мають право вимагати від державних органів і громадських об'єднань дані, що необхідні для діяльності комітету;
- мають право заслуховувати на своєму засіданні свідчення будь-якого посадовця чи пересічного громадянина Угорщини.

Керівники органів влади, відомств та установ, а також усі без винятку громадяни зобов'язані надавати на вимогу парламентських комітетів дані, свідчення та роз'яснення. Комітет має право звертатися із пропозиціями безпосередньо до Державних Зборів, Президента, уряду, Державної рахункової палати, Генеральної прокуратури,

а під час розгляду окремих законів — також у Конституційний Суд. Закон зобов'язує всі зазначені органи та установи давати на ці запити вичерпні відповіді у межах своєї компетенції. На запрошення комітету члени уряду зобов'язані бути присутні на засіданнях та надавати відповідні пояснення. Комітет має право запрошувати на роботу відповідних експертів і спеціалістів, а також створювати підкомісії [5, ст. 280].

У Державних Зборах, обраних 1998 року, затверджено керівний та кількісний склад 22 парламентських постійних комітетів (табл. 3).

Таблиця 3

Назва постійного комітету	Чисельність, осіб	Голова комітету (партія)	Заступники (партія)
Конституційний	30	Б. Покол (НПДГ)	І. Сакач (СМД) З. Гал (УСП) Д. Рубовскі (СМД)
Бюджетний	30	І. Секереш (УСП)	Л. Маді (СМД) Л. Зоку (НПДГ) Л. Келлер (УСП)
Місцевого самоврядування	30	Б. Бернат-Варга (НПДГ)	А. Буза (СМД) М. Ламперт (УСП) М. Короді (СВД)
Економічний	30	М. Варга (СМД)	Л. Пух (УСП) К. Ковач (СВД) Л. Чуч (НПДГ)
У закордонних справах	26	І. Сент-Івані (СВД)	З. Рокенбауер (СМД) Д. Молнар (УСП) Л. Шур'ян (СМД)
У справах інтеграції в ЄС	26	Й. Сайер (СМД)	Б. Глаттфелдер (СМД) Т. Соні (УСП) Ч. Куручаі (НПДГ)
Сільськогосподарський	26+1 (незалежний)	Ш. Форкош (СМД)	І. Бебеш (СМД) Ш. Орос (УСП) Й. Чатарі (НПДГ)
З питань оборони	21	Ж. Лані (НПДГ)	І. Шімічко (СМД) Ф. Юхас (УСП)
З питань охорони здоров'я та соціальної політики	21	М. Кокень (УСП)	І. Фройно (СМД) А. Чакі (УДФ)
Охорони навколишнього середовища	21	З. Іллеш (СМД)	Я. Немчок (УСП) Б. Турі-Ковач (НПДГ)
З прав людини, національних меншин та віросповідання	21	М. Кошане-Ковач (УСП)	Й. Лайер (СМД) М. Чоподі (УДФ)
У справах молоді та спорту	21	З. Пава (УСП)	Л. Хорват (СМД) Д. Гемеші (УДФ)
У справах освіти та науки	21	Ш. Лежак (УДФ)	Ш. Ендре (СМД) Д. Яноші (УСП)
У справах культури та преси	21	С.Шошварі (СМД)	І. Тот (НПДГ) І. Пете (СВД)
У справах зайнятості та праці	1	Л. Шандор (УСП)	Ч. Орі (СМД) Ч. Шюмегі (СМД)
У справах туризму	21	Б. Котона (УСП)	Й. Ластовіч (СМД) А. Вархеї (НПДГ)
З питань розвитку територій	21	І. Болшої (СМД)	Е. Боратх (УСП) Б. Хорват (НПДГ) З. Кіш (СВД)
Лічильна палата	14	Л. Коша (СМД)	І. Кертес (УСП) Е. Гідаі (ПУСЖ)
З питань регламенту	14	Л. Шоломон (СМД)	Т. Шухман (УСП) А. Тот (УСП)
У справах громадських організацій	14	Л. Богнар (ПУСЖ)	Я. Холас (СВД) Д. Хеді (УСП)
З питань депутатської недоторканості та неузгодженості	12	Т. Ішепі (СМД)	Й. Гезі (УСП) А. Домбах (СВД)
З питань національної безпеки	15	Д. Келеті (УСП)	Е. Мікеш (СМД)

Джерело: Magyarorszag politikai Evkonyve DKMKA. — Budapest, 1999. — Old. 404.

Представники від партій здійснюють керівництво в комітетах таким чином:

Союзу молодих демократів — Угорської громадянської партії (СМД-УГП) — у дев'яти комісіях;

- Угорської соціалістичної партії (УСП) — у семи комісіях;
- Незалежної партії дрібних господарів (НПДГ) — у трьох комісіях;

Союзу вільних демократів (СВД) — в одній комісії;

Угорського демократичного форуму (УДФ) — в одній комісії;

Партії угорської справедливості та життя (ПУСЖ) — в одній комісії.

Як уже зазначалося, законодавча функція є однією з основних функцій діяльності Державних Зборів. Розглянемо за етапами здійснення законодавчого процесу в Угорській Республіці.

1. Підготовчий етап. Ініціатор прийняття Закону або Постанови Державних Зборів готує проект відповідного нормативно-правового акту.

2. Внесення проекту на розгляд Державних Зборів. Згідно зі статтею 25 Конституції Угорської Республіки законодавча ініціатива належить Президентові Республіки, уряду, будь-якому комітету чи будь-якому депутатові парламенту [1, ст. 315].

3. Реєстрація проекту.

4. Розгляд проекту Головою Державних Зборів та направлення його у відповідний комітет з визначенням терміну розгляду пропонованого документа.

5. Розгляд проекту в парламентському комітеті. Комітет на своєму засіданні розглядає проект і ухвалює рішення про доцільність його слухання на пленарному засіданні Державних Зборів.

6. Внесення на розгляд на пленарному засіданні. З урахуванням думки членів комітету парламентський комітет приймає попереднє рішення про внесення проекту до порядку денного сесії.

7. Внесення до порядку денного. Депутати парламенту на своєму пленарному засіданні шляхом голосування приймають рішення про внесення до порядку денного сесії питання про розгляд відповідного проекту законодавчого акту.

8. Читання законопроекту. Відповідно до порядку денного проект розглядається у першому читанні з доповіддю ініціатора (якщо у цьому є необхідність), співдоповіддю, загальними дебатами щодо законопроекту. У разі відхилення законопроекту його повертають на доопрацювання у відповідний комітет. Комітет знову розглядає проект, вносить відповідні поправки, залучаючи до цієї роботи уряд, незалежних експертів та ін. Після цього законопроект знову вносять до порядку денного сесії та приймають.

9. Закон, прийнятий парламентом, підписує Голова Державних Зборів та передає його Президентові Угорської Республіки.

10. Розгляд закону Президентом. Згідно зі статтею 26 Конституції:

- Президент обнародує закон у п'ятнадцятиденний термін, а на вимогу Голови Державних Зборів у разі гострої потреби — протягом п'яти днів після його отримання. Президент підписує закон, після чого його передають для публікації в у офіційному виданні;
- якщо Президент не згодний із прийнятим законом, він може повернути його разом із своїми зауваженнями до Державних Зборів протягом терміну, визначеному в попередньому пункті;
- Державні Збори ще раз розглядають закон і ухвалюють відповідне рішення. Після цього Президент підписує закон та оприлюднює його впродовж п'яти днів;
- Президент перед підписанням закону передає його до Конституційного Суду протягом зазначеного терміну, якщо вважає, що будь-яке з його положень є неконституційним;
- якщо Конституційний Суд згідно зі своїми функціями визнає закон неконституційним, Президент повертає його до парламенту, в іншому разі закон підписується та оприлюднюється протягом п'яти днів [1, ст. 316].

Про те, як Державні Збори реалізували своє законотворче право, свідчать статистичні дані про прийняті ними закони і постанови. Так, за період 1990–2001 років прийнято 1365 законів і 1198 постанов (табл. 4).

Таблиця 4

Скликання за роками	Кількість прийнятих законів	Кількість прийнятих постанов
1990–1994	402	361
1994–1998	520	449
1998–2002	443	388

Джерело: Magyarorszag politikai Evkonyve DKMKA. — Budapest, 2002. — Old. 344.

Інтенсивність законотворчої роботи Державних Зборів ілюструє табл. 5, в якій наведено кількість прийнятих законів і постанов за роками. Характерно, що в рік проведення виборів (1990, 1994, 1998 роки) законодавча активність різко спадає, що зумовлено підвищеною увагою депутатів до виборчої кампанії.

Таблиця 5

Рік діяльності парламенту	Кількість прийнятих законів	Кількість прийнятих постанов
1990	104	93
1991	93	73
1992	80	92
1993	116	103
1994	105	75
1995	125	128
1996	131	120
1997	159	126
1998	93	94
1999	125	109
2000	145	105
2001	80	80

Джерело: Magyarorszag Politikai Evkonyve DKMKA. — Budapest, 2002. — Old. 345.

Про якість прийнятих угорським парламентом законів і постанов свідчить історичний розвиток країни у цей період. Державні Збори скликання 1990–1994 років більше уваги приділяли законам, що були спрямовані на реформування органів державної влади та політичної системи країни. Паралельно із цим затверджувалися і законодавчі документи, що регулювали проведення економічних реформ. Створена із представників партій християнсько-національної орієнтації (УДФ, ХДНП, НПДГ) парламентська більшість насамперед визначила глобальний напрям політичних реформ — розбудову демократичної, правової держави, економічних — демонтаж адміністративно-командної системи планового управління та перехід до ринку. Але якщо у виборі цих напрямів було досягнуто єдності як серед коаліційної більшості, так і проміж опозиційних партій, то конкретні уявлення про мету політичних та економічних реформ мали суттєві розбіжності навіть у стані політичних союзників.

Найочевиднішою поставала різниця у визначенні економічних орієнтирів: співвідношення державної та приватної власності, збереження або обмеження ролі держави в економічному житті, заборона або дозвіл колективної форми власності, підходи до приватизації та майнової компенсації, планування бази добробуту та соціального тла, концепції ринкового господарства та кредитної політики.

Не менш гострими були дискусії щодо політичної мети перетворень. Думки опонентів збігалися лише в одному — в необхідності звільнення від колишньої політичної структури суспільства, основою якого слугувала марксистсько-ленінська класова теорія. Повна зміна загального вектора розвитку означала для Угорщини повернення до власного досоціалістичного минулого з його різноманіттям суспільних традицій та структур, але з урахуванням того досвіду, який за ці роки набули європейські держави, що йшли іншим шляхом суспільно-політичного розвитку.

Парадигмою державоутворення було визначено організацію влади за схемою "громадянин — суспільство — держава". Саме реалізація цієї схеми викликала і викликає суперечки серед провідних політичних партій. У безкомпромісних політичних баталіях створювалися нові політичні інститути демократичної держави: президент, вільний парламент, уряд парламентської більшості, незалежна судова система. Не просто було знайти і баланс різних гілок влади. У результаті довготривалих дискусій угорці відмовились від інституту "сильного" президента та створили чітко виражену біполярну систему влади, в якій ключові ролі грають парламент та виконавча влада при певному контролі за виконанням Конституції з боку Конституційного Суду, а президенту відводиться роль гаранта Конституції.

У жовтні 1990 року Державні Збори затвердили трирічну "Програму національного відродження". У програмі насамперед проголошувалась побудова держави загального добробуту на основі національних історичних традицій, цінностей християнського світу та західних демократій. По суті були проголошені універсальні економічні цілі, які були характерними для реформ у більшості країн Східної Європи, а саме приватизація, проведення монетарної політики, створення нової банківської системи, реформування на селі.

Національне відродження супроводжувалось деяким підвищенням конфліктності у відносинах із сусідніми країнами (Чехословаччиною, Румунією, Югославією). Тому Державні Збори досить регулярно поверталися до розгляду цих питань як на сесіях, так і на засіданнях парламентських комітетів. Досить активною була міжнародна діяльність парламенту, основним напрямом якої було налагодження гарних стосунків із сусідами. До речі, що стосується України, то саме перші Державні Збори Угорщини були першими серед наших сусідніх країн, які ратифікували Українсько-Угорський договір про основи добросусідства та співробітництва.

Парламент першого скликання (1990–1994 роки) підтвердив легітимність зміни політичної системи та підготував потужну базу для подальшого просування на шляху розбудови демократичного суспільства. Водночас реалізація запланованого парламентською більшістю насамперед забезпечення курсу на стабілізацію економіки відбувалась досить непослідовно та суперечливо. За чотири роки криза поглибилися. Угорщина поступово втрачала перевагу, яку вона мала порівняно з іншими країнами регіону. Не вдалося досягнути стабілізації та здійснити структурні зміни, які б ліквідували глибинні причини кризи. Тому на виборах 1994 року партіям парламентської більшості було завдано нищівної поразки.

У Державних Зборах 1994–1998 років було створено парламентську більшість на чолі із соціалістами, до складу якої увійшли також вільні демократи. Хоч за своєю ідеологічною спрямованістю ця коаліція значно відрізнялася від попередньої, але блок УСП та СВД у стратегічних напрямах продовжив лінію попереднього парламенту, водночас життя змусило їх проводити досить жорстку політику як у соціальній, так і в економічній сферах. Насамперед це стосувалося законодавчого забезпечення проведення непопулярних заходів щодо лібералізації національної економіки в інтересах відновлення її зовнішньої рівноваги та загальної стабілізації, значного скорочення внутрішнього використання стагнуючого ВВП, суттєвого зниження і без того низької заробітної плати, прискорення приватизації значної маси господарських підрозділів, формування сприятливого клімату для інтенсивного притоку у країну іноземного капіталу. Практично йшлося про впровадження у країні шокової економічної терапії, через яку пройшли більшість постсоціалістичних країн регіону.

Парламент Угорщини зробив досить вагомі кроки і у зовнішньополітичній сфері. Було законодавчо забезпечено вступ країни до НАТО, значно розширилися та зміцнилися відносини з ЄС, поліпшилися відносини із Словаччиною та Румунією, що стало запорукою загального покращення зовнішньополітичного клімату навколо Угорщини.

Державні Збори також приділяли постійну увагу подальшому розвитку адміністративної реформи. Справа у тому, що правляча націоналістично-християнська коаліція залишила соціалістам досить проблематичну спадщину і у цих питаннях. Хоча із самого початку правління Й. Анталл скоротив кількість міністерств із 18 до 13, але чисто кількісне скорочення не призвело до перебудови їх роботи на функціональний принцип. Спричинено це було передусім відсутністю відповідної правової та економічної бази для започаткування ринку. Склалася ситуація, коли галузеві відомства перестали існувати, а функціональні, ще не маючи досвіду роботи у нових умовах, практично не змогли виконувати свої завдання повною мірою. Тільки наприкінці 1993 року розпочалися реальні реформи і відчувся вплив уряду на процеси у країні. Водночас уряд Й. Анталла на початку своєї діяльності, скорочуючи кількість міністерств, скоротив і апарат працюючих в них, але під кінець правління "роздув" держапарат до таких розмірів, що він перевищував майже у два рази кількість службовців при М. Нейметі (останній соціалістичний прем'єр-міністр).

Водночас у більшості міністерств призначення на посади міністрів, адміністративних держсекретарів здійснювалося не з позиції професійного рівня претендента, а з позиції їх відданості прем'єр-міністру. Тому вимушені були піти у відставку через свою партійну належність у минулому професіонали високого рівня. Уряд Й. Анталла отримав у народі і у ЗМІ назву "уряд дилетантів". Ще гірша ситуація склалася навколо посади політичного держсекретаря. В деяких міністерствах міністр був з однієї коаліційної партії, а держсекретар – з іншої. І хоч коаліція, до якої вони входили, була урядовою, їхні партійні інтереси не завжди збігалися, що викликало безліч проблем. Звільнити такого держсекретаря без згоди керівництва партії, яку він представляв, у міністра не було можливості.

Таким чином, уряду Д. Хорна дісталася досить проблематична спадщина: складна структура та важкі умови функціонування уряду. Структура уряду Д. Хорна (1994–1998 роки) хоч і зазнала певних змін, проте базувалася на засадах уряду Й. Анталла. Вона складалася з 12 міністерств (внутрішніх справ, оборони, закордонних справ, землеробства, юстиції, промисловості або торгівлі, охорони навколишнього природного середовища та розвитку територій, транспорту, зв'язку та водного господарства, праці, народного добробуту, культури та освіти, фінансів).

При цьому новий уряд практично половину свого терміну діяльності працював, використовуючи нормативну базу, напрацьовану попереднім урядом. Однак недоліки, про які йшлося раніше, вимусили урядовців ініціювати розробку та прийняття Закону LXXIX "Про права та обов'язки членів уряду та державних секретарів"

(1997 р.). Згідно із Законом кандидат на високу державну посаду повинен бути громадянином Угорщини, який досяг віку виборця та не притягався до судової відповідальності за скоєння злочинів.

Очолювали міністерства міністри, які у правовому плані повністю відповідали за діяльність своїх відомств, їхніми заступниками були два державних секретарі — політичний і адміністративний. Політичний держсекретар — представник однієї з партій урядової коаліції (практично своєрідний партійний комісар у міністерстві). Він також виконував функцію зв'язку міністерства з парламентом і представляв відомство на засіданнях Державних Зборів.

Повсякденною роботою міністерства керував адміністративний держсекретар, як правило, — професіонал. У кожному міністерстві були заступники адміністративного секретаря, які курирували певні напрями роботи чи діяльність кількох управлінь. Найхарактернішим для уряду Д. Хорна було те, що міністерства переважно стали функціональними.

Адміністрація Прем'єр-міністра Угорщини була робочим органом глави уряду. На неї було покладено також виконання завдань, пов'язаних із діяльністю уряду як єдиного найвищого органу виконавчої влади. Очолював Адміністрацію адміністративний державний секретар, який представляв уряд на засіданнях парламентських комісій, відповідав за реалізацію викладених у програмі уряду принципів, а також здійснював керівництво Адміністрацією.

Адміністрація Прем'єр-міністра забезпечувала розробку проектів рішень і постанов уряду, проводила підготовку питань до його засідань, контролювала дотримання термінів виконання урядових рішень, проводила кадрову політику в межах своєї компетенції, готувала інформацію для парламенту, а також відповіді на депутатські запити, здійснювала офіційне видання "Угорського вісника".

Для вирішення конкретно визначених завдань уряд мав можливість прийняти рішення про створення державного кабінету, урядової комісії, колегії, дорадчого органу, експертної комісії, призначати уповноваженого уряду.

З метою оперативного вирішення поточних питань внутрішньої та зовнішньої політики, підготовки рішень принципового значення було створено очолюваний Прем'єр-міністром Урядовий Кабінет у складі міністрів внутрішніх і закордонних справ, а також міністра фінансів. Працювали також Кабінет у справах європейської інтеграції (члени — міністри внутрішніх і закордонних справ, міністр юстиції, міністр фінансів, міністр промисловості, торгівлі та туризму), Економічний кабінет на чолі з міністром фінансів (члени — міністри сільського господарства, промисловості, торгівлі та туризму, охорони навколишнього природного середовища та розвитку територій, праці, соціального забезпечення, транспорту, зв'язку та водного господарства, міністр без портфеля, відповідальний за приватизацію), Кабінет національної безпеки на чолі з міністром внутрішніх справ (члени — міністри оборони та закордонних справ, міністр без портфеля, відповідальний за роботу цивільних спецслужб).

На початку кожного півріччя уряд затверджував робочий план-графік із помісячним поділом завдань. Цей документ при підготовці узгоджувався з планом законодавчих ініціатив уряду.

Загалом можна дійти висновку, що під час правління уряду Д. Хорна урядова структура отримала свій подальший розвиток, в ній вдалося вміло поєднати політичні інтереси та фахові вимоги, досвід попереднього уряду та новації, викликані вимогами часу, і все це було впроваджено у життя завдяки плідній співпраці виконавчої та законодавчої гілок влади.

У 1995 році Державні Збори разом із урядом розробили та затвердили програму правової гармонізації, яка стосується сфер законодавства, визначених у Європейській Угоді. Угорщина розпочинає проведення правової гармонізації відповідно до своїх міжнародних зобов'язань у цій галузі, наближуючи своє законодавство до європейських вимог.

У грудні 1995 року на підставі "Білої книги ЄС" була розроблена угорська стратегія гармонізації правового регулювання внутрішнього ринку — так звана угорська "Біла книга". Вона містить стратегічні завдання, пов'язані з виконанням рекомендацій "Білої книги ЄС" та термінів їх виконання. Ця програма практично була завершена до кінця терміну другого парламенту Угорщини.

У результаті виборів 1998 року до влади в Державних Зборах прийшла парламентська більшість на чолі із Союзом молодих демократів — Угорської громадянської партії, до складу якої увійшли Незалежна партія дрібних господарів, а також Угорський демократичний форум, про що була укладена відповідна коаліційна угода. Державні Збори 1998–2002 років зосередилися на законодавчому забезпеченні здійснення економічних та соціальних реформ у відповідності до вимог ЄС. Зміст і навіть назви прийня-

тих угорським парламентом за останні три роки законів і підзаконних актів свідчать про намір Угорської держави переконати Європейський Союз у непорушності і серйозності своїх євроінтеграційних прагнень. Всю цю роботу контролює та спрямовує парламентська комісія асоціації Угорщини з ЄС, створена ще у 1994 році.

З самого початку своєї роботи Державні Збори затвердили Програму діяльності коаліційного уряду на період 1998–2002 років. Структура цього документа виглядала таким чином. Економічна стратегія, фінансові питання, політика економічного зростання, створення робочих місць та добробут, врівноваження шансів малого та середнього підприємництва, важливі інституційні реформи, промисловість та енергетика, туризм, зовнішня торгівля, захист споживачів, отримання житла, розвиток регіонів, що вирівнює їх можливості, транспорт та мережа шляхів, зв'язок та інформатика, водне господарство, захист довкілля, надання необхідної допомоги певним верствам населення, охорона здоров'я, соціальне страхування, пенсійне забезпечення, освіта, національна культура і культурна спадщина, преса, молодь, охорона архітектурних пам'яток, церква, національні та етнічні меншини в Угорщині, образ Угорщини у світі, боротьба з поширенням і зловживанням наркотичних засобів, держава на службі громадян, держава за безпеку, завдання щодо попередження злочинів, етика державної служби, правова безпека, система ефективної ліквідації катастроф, міграція, міжнародні умови громадянського розвитку, інтеграційна політика, національна політика, політика в галузі безпеки та оборони.

Навіть побіжний огляд заголовків розділів програми засвідчує, що парламентська більшість розраховувала на майже всебічне охоплення життя угорського суспільства. Досить амбітними були також і цілі, зафіксовані у більшості розділів програми. Наприклад, можна процитувати кілька положень цього документа: "Існує реальна можливість швидкими темпами підвищити рівень життя населення", "...першочерговим наміром уряду є скорочення рівня інфляції, який у 2000 році має бути нижче 10 %. За оцінками уряду, виважений пакет заходів може забезпечити навіть скорочення темпів інфляції". "Твердим наміром уряду є покращення умов конкурентності та діяльності підприємців".

Однак скласти цю програму було простіше, ніж втілити її в життя. Тому вже влітку 2000 року був запропонований новий перспективний середньостроковий план національного розвитку під назвою "План Сечені" — за ім'ям провідного угорського новатора минулого століття графа Іштвана Сечені.

Лейтмотивом нового плану є констатація факту завершення процесу переходу угорського суспільства в нову фазу розвитку. Його метою є скорочення відставання розвитку Угорщини від рівня країн Європейського Союзу. Проте у цьому документі визнається наявність у країні низки суспільно-економічних проблем, пов'язаних із становленням ринкової економіки в Угорщині.

План визначає основні напрями економічного та соціального розвитку, державне стимулювання яких покликане надати поштовх розвитку всіх життєво важливих секторів народного господарства країни.

План Сечені виходить з того, що на поточний час визначальну роль в економіці країни відіграють близько 50 великих мультинаціональних компаній, які дають 40 % ВВП країни та 60 % загального угорського експорту. На противагу цьому економічна вага та експортна спроможність 700 тисяч дрібних та середніх угорських національних підприємств порівняно з присутніми тут мультинаціональними компаніями є критично малою, незважаючи на те, що на вітчизняному ринку праці вони забезпечують роботою дві третини всіх працюючих. Проблемним питанням для Угорщини є також і неоднорідність територіальної структури угорської економіки.

Серед пріоритетів цієї урядової концепції, які в середньостроковій перспективі визначатимуть напрями розвитку угорської економіки, визначено такі:

- будівництво нових швидкісних автошляхів;
- регіональний соціально-економічний розвиток;
- стимулювання наукової, дослідної, конструкторської та інноваційної діяльності;
- розвиток національної туристичної галузі;
- розвиток житлового будівництва;
- розвиток інформаційних технологій;
- розвиток національного малого та середнього бізнесу.

Згідно з концепцією плану центральна роль держави в його реалізації полягатиме не у фінансуванні відповідних визначених програм, а в координації їх робіт. Перевантаження державного бюджету фінансуванням проектів та зростання державної заборгованості уряд планує уникнути завдяки залученню до фінансування проектів сторонніх інвесторів.

Планом визначено також обсяг бюджетного фінансування зазначених напрямів, що становить на дворічний період (2000–2002 роки) 434 млрд

форинтів (близько 1,6 млрд доларів США). Це складатиме менше 4 % загальних видатків державного бюджету. Концепцією передбачається, що уряд має визначити найважливіші для держави та суспільства галузі і сфери, для фінансування розвитку яких можуть залучатись і бюджетні кошти. Зазначимо, що планом визначається бюджетне фінансування лише для започаткування відповідних програм – близько 30 % загальної вартості програм. Інші 70 % коштів мають бути мобілізовані завдяки рушійній дії бюджетних інвестицій з ділового сектору економіки.

Зазначимо також, що урядовий план не має директивного характеру. Його ідея полягає в поточному коригуванні конкретних програм через надання коригуючих пропозицій з боку підприємницького сектору та регіональних органів місцевого самоврядування.

Найважливішими серед визначених у плані напрямів, які безумовно підтримуватимуться бюджетом в першу чергу, є розвиток автошляхів та житлове будівництво. В 2000–2002 роках має бути виділено на модернізацію мережі автошляхів 120 млрд форинтів. На житлове будівництво в цей період має бути спрямовано 200 млрд форинтів. Реалізація цих національних програм в Угорщині практично вже розпочалася. Завдяки їх здійсненню має скоротитися розрив між економічно відсталими та розвиненими регіонами країни.

Нині в Угорщині дуже болючою є проблема домінування іноземного капіталу. Для скорочення його частки в національній економіці передбачається збільшити питому вагу угорських суміжних підприємств у виробництві присутніх мультинаціональних компаній, яка нині становить менше 15 %. Цього планується досягти здійсненням програм залучення дрібних та середніх угорських підприємств як субпідрядників на постачання комплектуючих для угорських філій іноземних компаній.

На відміну від попередньої державної програми підтримки національної науки та її галузей, що визначають науково-технічний прогрес, яка нараховувала 16 тематичних напрямів, планом Сечені передбачено звуження цих напрямів до п'яти найпріоритетніших для Угорщини. Програмою стимулювання наукової, дослідної, конструкторської та інноваційної діяльності передбачається розвиток насамперед таких напрямів, як поліпшення рівня життя населення, розвиток інформаційних та комунікаційних технологій, розвиток досліджень в галузі захисту довкілля та матеріалознавства, сільського господарства та біотехнологій, національного спадку та інших напрямів сучасного прогресу. З цією метою більше уваги приділятиметься медицині, фармакології, молекулярній біології, біотехнології, генній інженерії, інформатиці та екології.

Для розвитку вітчизняної галузі туризму урядовою програмою передбачається стимулювання розвитку національного туристичного маркетингу, будівництва конгрес-центрів та використання наявної значної кількості лікувально-термальних джерел. Це є важливим для країни через те, що на поточний час до 9 % ВВП Угорщини складається з надходжень від туристичної сфери, в якій зайнято близько 300 тис. працівників.

Досить плідно попередній і новообраний парламенти працювали над законодавчим забезпеченням вступу Угорщини до НАТО. Ця робота продовжувалася і після 12 березня 1999 року, коли Угорщина урочисто приєдналася до Північноатлантичного Союзу.

Водночас триває законодавче забезпечення подальшого розвитку адміністративної реформи. Аналіз структури нового коаліційного уряду свідчить про певні зміни порівняно до попередньої. Так, кількість міністерських посад збільшилася з 14 до 17.

На базі міністерства землеробства і виведених із складу міністерства розвитку територій та охорони навколишнього середовища управління розвитку територій, управління планування територій, управління упорядкування територій та управління адміністративного будівництва створено міністерство землеробства та розвитку територій. Управління охорони навколишнього середовища нинішнього міністерства розвитку територій та охорони навколишнього середовища отримало статус самостійного міністерства. Міністерство розвитку територій та охорони навколишнього середовища ліквідоване.

На базі міністерства промисловості, торгівлі та туризму створено міністерство економіки, якому передано деякі функції міністерства фінансів та міністерства транспорту.

Міністерство культури та освіти ліквідоване. На його основі створено окремі інституції: міністерство національної культурної спадщини і міністерство освіти.

На базі реформованого міністерства праці створено міністерство соціальної політики, сім"ї та праці. Також, з 1 січня 1999 року створено самостійне міністерство у справах молоді та спорту.

Введено нову посаду міністра без портфеля, відповідального за розподіл коштів, що надходять в Угорщину з фондів PHARE. Посаду міністра без портфеля з питань приватизації скасовано.

Коаліційні партії домовились, що на посади державних секретарів призначатимуться представники тих партій, кандидат від якої одержав призначення на міністерський пост. Це дає можливість кожній з коаліційних партій проводити самостійну політику, відповідно до своїх програмних положень, і відповідати за діяльність того міністерства, яке очолюють її представники.

Зросла роль Адміністрації (канцелярії) Прем'єр-міністра. Замість попереднього держсекретаря її очолює міністр, який відповідає за формування кваліфікованої думки за всіма важливими напрямками діяльності уряду відповідно до чинного законодавства.

Таким чином, уряд В. Орбана не пішов на кардинальні зміни як в урядовій структурі, так і в підходах роботи й взаємодії прем'єра, уряду й міністрів. Тому, незважаючи на наявність у парламенті коаліційної більшості, кадрового потенціалу (новий уряд мав змогу використати кадри, що пройшли підготовку у кращих навчальних закладах Заходу), коаліційному уряду за роки правління не вдалося досягнути відчутних результатів, а в самому уряді частина міністрів, висловлюючи свою незгоду з непослідовним курсом В. Орбана, пішла у відставку. Загострилася ситуація і в самій коаліції через те, що керівництво НПДГ незадовільно сприймає авторитарні методи Прем'єр-міністра, який інколи не погоджує свої рішення принципового характеру не тільки з партнерами по коаліції, а й усередині своєї партії.

Досвід Угорщини ще раз підтверджує необхідність чіткого правового регулювання діяльності уряду, його взаємовідносин із парламентом та Президентом. І якщо ця система як слід не продумана, то навіть при відносно стабільному суспільно-політичному ладі можуть виникати деформації, які врешті-решт призведуть до негативних наслідків в економіці, падіння авторитету уряду як у країні, так і за кордоном. Крім того, угорська практика свідчить, що пропорційно-мажоритарна система виборів у парламент, а також партійний підхід при формуванні парламентської більшості є виправданими і відіграють позитивну роль у розбудові правової держави і ринкової економіки. Водночас автоматичне перенесення цього принципу (партійності) на формування й діяльність уряду, де професійність перейшла на другий план, не завжди дає бажаних результатів.

Понад десятирічний досвід парламентаризму в Угорщині показав, що найпідготовленішими до політичної боротьби виявилися шість партій, більшість яких увійшли до складу парламенту перших трьох скликань. Це свідчить, що збільшення кількості політичних організацій не змінило основу партійної системи Угорщини. Ці шість партій пов'язані з трьома ідейними політичними течіями: християнсько-консервативними (Угорський демократичний форум, Незалежна партія дрібних господарів, Християнсько-демократична партія), ліберально-ринковими (Союз вільних демократів, Союз молодих демократів (ФІДЕС — угорська абревіатура)) і соціал-демократичним (Угорська соціалістична партія).

При цьому УДФ і ХДНП орієнтуються на досвід національно-християнських партій, передусім німецької ХДС/ХСС. Ліберал-демократи Європи здійснюють суттєву підтримку СВД і ФІДЕС. Соціалісти теж дивляться на Захід, поділяючи концепції Соцінтерну. Відповідно можна простежити взаємні симпатії на міжнародній арені: УДФ/ХДНП — Німеччина, СВД/ФІДЕС — США, УСП — Німеччина.

І хоч звичайно політична палітра Угорщини не закінчується зазначеними партіями, однак можна стверджувати, що розпочинаючи із 1989 року в Угорщині вдалося політично структуризувати суспільство, що стало запорукою стабільності та подальшого розвитку громадянського суспільства. Всі ці роки Державні Збори відігравали величезну роль у становленні ринкової економіки, демократії, міжнародного визнання незалежної Угорської Республіки. Унаслідок чітко продуманої системи розподілу влади в Угорській Республіці за всі ці роки не виникало серйозних розбіжностей між парламентом, урядом та президентом. Завдяки цьому Угорщина має імідж стабільної та передбачуваної держави Європи, а її повна інтеграція у європейські структури є тільки питанням часу.

Література

1. *Конституції* нових держав Європи та Азії. — К.: Укр. Правнича Фундація "Право", 1996.
2. *Янин А., Молотков М.* Венгрия между Востоком и Западом // Междунар. экономика и междунар. отношения. — 1995. — № 8. — С. 78–90.
3. *A Horn-otlettel* az unnepelyes brusszeli alairasig // Nepszava. — 1997. — December 17.
4. *Magyarorszag* evtizedkonyve. A rendszervaltas (1988–1998). — Budapest: DKMKA, 1998.
5. *Orsyaggyulesi* kezikonyv. — Budapest, 1992. — Old. 67.